

2011 SEÇİM BEYANNAMELERİNDE “ÇOCUK” DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye’de 25 milyon çocuk yaşıyor. Bu çocukların yaşamak ve gelişmek için anne karnından itibaren sağlık hizmetlerine, yeterli beslenme, bakım, eğitim olanaklarına; risklerden koruyucu hizmetlere, oyun ve kültürel faaliyet olanaklarına sahip olması gerekiyor. Çocukların aynı zamanda ihmal, istismar, silahlı çatışma, madde bağımlılığı gibi tehlikelerden korunmaya, bunlara maruz kalmışlar ise tedavi ve güvenliklerini sağlayacak bakım hizmetlerine ihtiyaçları var. Bütün bunların yanında çocuğun toplumda bir birey olarak kabul edilmesi ve tüm toplumsal süreçlerde kararlara katılımının sağlanması için uygun mekanizmaların geliştirilmesine ve çocukların haklarına saygılı bir toplum için bakış açısı değişikliği yaratılmasına ihtiyaç var. Burada çocuk politikasına ihtiyacı ortaya koyabilmek için bir gereksinim özeti yapılmaya çalışılmaktadır. Hayatta kalabilmekten sağlıklı gelişime, risklerden korunmaktan kararlara katılmaya kadar farklı alanları ilgilendiren bir ihtiyaçlar – haklar silsilesinden bahsediyoruz.

Bu nedenle çocuklar ve onların ihtiyaçların parti seçim beyannamelerinde ve bazı partilerin seçim kampanyalarında yer alması son derece büyük bir önem taşıyor. İlk kez bu seçimlerde, çocuk konusu partilerin seçim beyannamelerinde bu derecede yer bulmaktadır. Çok sessiz sedasız gerçekleşen bu gelişme Türkiye’de çocuk hakları bakımından tarihe geçecek önemde bir yeniliktir. Bu demektir ki, artık ülkeyi yönetmeye talip olanlar çocukların ihtiyaçlarını da dikkate alacaklar ve taahhütlerde bulunacaklardır. Bu aşamada sivil topluma düşen de, bu taahhütleri incelemek, yeterliliğini değerlendirmek ve talepleri ile bu taahhütleri biçimlendirmektir. Aynı zamanda çocukların bu taahhütlerle ilgili olarak bilgilendirilmesi ve onların taleplerinin siyasi partiler tarafından duyulmasının sağlanması da önemli bir görevdir.

Bu yazının amacı, seçime giren 3 parti ve 1 bloğun 2011 seçim beyannameleri / bildirgelerinde çocukların ve onların ihtiyaçlarının nasıl bir yer bulduğunu incelemek ve partilerin çocukların ihtiyaçlarına yaklaşımını ortaya koymaktır. İnceleme öncelikle çocuğa ve çocukluğa genel yaklaşım ve çocuğun bir hak öznesi olarak kabul edilmesi üzerinden; sonrasında ise çocuk haklarının bazı özel alanları üzerinden (eğitim, sağlık ve korunma) yapılmıştır.

Çocuğa ve Çocukluğa Genel Yaklaşım

Kapsam:

AKP Seçim Beyannamesi, eğitim, sağlık, aile gibi konuları “güçlü toplum” ideali altında birleştirmektedir. Bu ideal içerisinde çocuklar, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin yararlanıcıları olarak yer almaktadır. Beynamede sadece korunmaya muhtaç çocukların “güçlü toplum” ideali altında bir özne olarak ayrıca yer aldığı görülmektedir. Beyanname bu alanda temel **sorun** olarak ailenin değersizleştirilmesi ve kamu hizmetlerinin sunumundaki yaygınlık ve kalite problemini tarif etmektedir. Bu kapsamda AKP Beyannamesi’nin çocuklarla ilgili iki **temel hedefi** bulunmaktadır: (1) Çocukların sıcak, doğal, sosyal aile ortamlarında desteklenmesi; (2) Kamu hizmetlerinin yaygın ve kaliteli sunumu ile korunma ihtiyacının azaltılması. AKP Beyannamesi’nin çocuk konusunda önemli bir taahhüdü de bağımsız bir izleme mekanizması olarak Çocuk Ombudsmanlığı kurulmasıdır.

CHP Seçim Bildirgesi, çocuk, kadın, emekliler, engelliler gibi hak öznelerini “Sosyal Adalet ve İnsanca Yaşam İçin” ideali altında ayrı başlıklar olarak ele almaktadır. CHP Bildirgesi, çocuğu birey olarak görmeyi ve güçlendirmeyi taahhüt eden tek belgedir. Bildirge buna bağlı olarak, çocuk haklarını temel alan bir **çocuk politikasını** hayata geçirmeyi, **çocuğun yüksek çıkarını** tüm sosyal politika uygulamalarında öncelikli hale getirmeyi, **çocuk bütçesi** oluşturmayı, çocuk hakları konusunda toplumsal farkındalığı arttırmayı, eşitsizlikleri gidermeyi ve çocuğa yönelik hizmetlerdeki eksiklikleri ve bölgeler arası farklılıkları izlenebilir hale getirmeyi taahhüt etmektedir. Bu alanda temel **sorun** açlık, yoksulluk ve fırsat eşitliğini içeren sosyal adaletsizlik olarak tarif edilmektedir. Bu kapsamda CHP Bildirgesi’nin çocuklarla ilgili dört **temel hedefi** bulunmaktadır: (1) Çocuk merkezleri kurulması; (2) Her çocuğa ücretsiz ve nitelikli eğitim ve sağlık hizmetleri sunulması; (3) Çocuk merkezli hizmetler; (4) Çocuklar için sosyal devlet. CHP Bildirgesi, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerini “mutlu toplum, mutlu yurttaş için” ideali altında düzenlenmektedir.

MHP Seçim Beyannamesi, “Aile, Kadın ve Çocuk” konusuna ayrı bir başlık olarak yer vermektedir. Ancak bu yerleştirmede gösterilen yaklaşım bölüm içerisine yansıtılamamakta; temel **sorun** “aile ve sosyal fonksiyonlarının zayıflatılması ve milli ve manevi değerlerden uzaklaşma” olarak tarif edilmektedir. Bu kapsamda MHP Beyannamesi’nin çocuklarla ilgili iki **temel hedefi** bulunmaktadır: (1) Çocukların geleceğinin teminat altına alınması; (2) Çocuk istismarının son bulması. Bir başka deyişle çocuğun korunması ile sınırlı bir yaklaşımı bulunmaktadır. Eğitim ve sağlık konularını ise ayrı başlıklar altında ele alınmaktadır.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu Seçim Beyannamesi, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerini “Ekonomi, Eğitim ve Sağlık” başlığı altında toplamaktadır. Blok bu alanda temel **sorunu**, gelir dağılımında adaletsizlik, yoksulluk ve işsizlik olarak tarif etmekte; çocukları ilgilendiren konuları ise çocuklara yönelik risklerin ortadan kaldırılması çerçevesinde ele almaktadır. Bu kapsamda EDÖ Bloğu Beyannamesi’nin çocuklarla ilgili üç **temel hedefi** bulunmaktadır: (1) Herkese parasız eğitim ve sağlık hizmetleri ve sosyal güvence sağlanması; (2) Çalışanların yoksulluğuna son verilmesi; (3) Çocukların kent yönetimine katılımının sağlanması. Çocuk konusuna bütüncül bir yaklaşıma sahip olmasa da çocukların katılımını dile getiren tek beyanname olma özelliği ile diğer beyannamelerin boş bıraktığı bir alanı doldurmaktadır.

Genel olarak bakılacak olursa, incelenen seçim beyannamelerinde / bildirgelerinde eğitim, sağlık ve koruma sistemlerinin ele alınmış olduğunu, ancak çocuk adalet sisteminin hiç ele alınmadığını, bunun da önemli bir tehlikeye işaret ettiğini belirtmek gerekir. Çocuk adalet sistemi, bir istisnai hal değildir. Adalet sistemi içerisindeki çocuk hiç kimsenin hoşuna gitmeyen ve oy getirmeyen bir konu olarak her zaman gözardı edilme eğilimine kurban giden bir konudur.

Değerlendirme:

AKP Seçim Beyannamesi, çocuğa yönelik temel kamu hizmetlerin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması, erken uyarı sisteminin kurulması, ombudsmanlık oluşturulması gibi öneriler ile çocuk hakları alanında uzun yıllardır gerçekleştirilmesi beklenen hedeflere sahiptir. “Kamu hizmetlerinin yaygın ve kaliteli sunumu ile korunma ihtiyacının azaltılması” hedefi de aslında “çocuğun iyi olma halini” güvence altına almayı hedefleyen yaklaşımın önemli unsurlarından biri olarak çok değerlidir. Ancak

Beyanname bir yandan çocuk hakları alanında bu kadar yenilikçi öneriler yazarken diğer yandan bunu çocuğu birey ve özne olarak görmeden ve çocuk ile ilgili hedefleri “Güçlü Toplum” ideali altında düzenleyerek yapmaktadır. Bu da çocuğa genel yaklaşımın paternalist bir bakış açısına dayandığını düşündürmekte ve verilen taahhütlerin kapsayıcı ve önleyici bir yaklaşım ile ele alınmaktan kaynaklanan gücünü zayıflatmaktadır. Bir diğer yandan da, eğitimin hedefi belirlenirken bu paternalist yaklaşımdan uzaklaşmış ve bireysel gelişimin öne çıkartılmış olması, çocuğa yaklaşım konusunda netleşmemiş bir bakış açısı izlenimi yaratmaktadır. Beyannamede üzerinde çalışılan alanlarda somut ve ölçülebilir hedefler belirlenmiş olması ise AKP Seçim Beyannamesi’nin en güçlü yanlarından biridir.

CHP Seçim Bildirgesi, çocuğu birey olarak ele alarak ve bunu yurttaş ve toplum için “mutlu etme/olma” hedefi çerçevesinde sunarak çocuğa insancıl bir yaklaşım sergilemektedir. CHP, bu seçim döneminde, çocuk konusuna en kapsamlı çalışmayı yapan siyasi partidir. Çocuğu birey olarak görmeyi hem taahhüt etmiş hem de bunu kendi bildirgesinde yapabilmıştır. Çocuğu yönelik dikkatini çocuğun tehlike altında olduğu haller üzerinden kurmamış ve her çocuğa yeterli yaşam standardı sağlamaya yönelmiş olması temel yaklaşımının doğruluğunu göstermektedir. Korunma ihtiyacından hareket ederek her çocuk için asgari bir refah düzeyini temin etmeyi taahhüt eden bu yaklaşım, dünyada çocuk hakları alanında benimsenen “çocuğun iyi olma hali” yaklaşımı ile uyumlu bir yaklaşımdır. Ayrıca bulunduğu taahhütler ile birlikte politika belgesi ve bütçe gibi temel güvencelerin de öngörülmüş olması soruna hakim olduğunu düşündürmektedir. Ancak, eğitimin hedefi belirlenirken, genel yaklaşımın aksine biçimlendirme yaklaşımı ile paternalist bir bakış açısının ortaya çıktığı görülmektedir.

MHP Seçim Beyannamesi, çocuğu özne olarak kabul etmektedir. Ancak, bu özne gerek eğitimde gerekse toplum yaşamında korunmaya ihtiyacı olan bir bireydir. Bu nedenle MHP’nin paternalist bakış açısında istikrarlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu Beyanname çocuğa karşı bakım ve gözetim yükümlülüğünü yerine getiren bir yetişkin veya başka bir deyişle dikkatini çocuğa yönelik tehlikeyi bertaraf etmeye, ona zarar verenleri cezalandırmaya, onu güvenli bir yerde tutmaya veren ebeveyn yaklaşımına sahiptir. Burada gözden kaçan çocuğun kendi kişiliğini geliştirebilmesi için ihtiyaç duyacağı özgürlük ve katılım olanaklarına sahip kılınmasıdır.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu Seçim Beyannamesi, çocuğa yönelik özel bir dikkate zaman bulunmadığı izlenimi vermektedir. Çocukla ilgili genel bir politikaya sahip olduğunu gösterecek hiç bir söz bulunmayan bildirgede yerel yönetimlere katılımı sağlamaya yönelik bir hedef konulması, güzel bir sürprizdir. Bu sürpriz, aslına Bloğun çocuk konusunda önemli hedeflere sahip olma potansiyeline sahip olduğuna dair de ipucu verir. Ama sonuç olarak yazılmış olanlar üzerinden bakıldığında, çocuk henüz Blok üyelerinin dikkatini yöneltebildiği bir konu olamamıştır.

Özel Alanlar

Eğitim:

Eğitimin hedefi, Türkiye’nin önemli gündem maddelerinden biridir. Türkiye’nin de tarafı olduğu BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (ÇHS), eğitimin kabul edilebilir hedeflerini şöyle belirlemektedir:

- Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- İnsan hakları ve temel özgürlüklere saygının geliştirilmesi;
- Çocuğun mensubu olduğu kültürel kimliğin dil ve değerleri ile farklı uygarlıklara saygı anlayışının geliştirilmesi;
- Barış, hoşgörü, eşitlik, farklı kültürler arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, sorumluluk üstlenecek biçimde yaşama anlayışının geliştirilmesi.

Sözleşmede bireyin biçimlendirilmesine ilişkin ideallerin toplum halinde yaşamanın gerekleri ile sınırlı tutulduğu, onun dışında kalan alanlarda kişilik ve yeteneklerin geliştirilmesine olanak sağlamanın öne çıkarıldığı görülmektedir. Eğitimin Devlet eliyle yürütülmesi ve zorunlu eğitimin olduğu yerde eğitim hedefleri konusu ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, burada çocuk hakları açısından kabul edilebilirliği ölçütü üzerinden siyasi partilerin seçim bildirgelerinde yer verdikleri eğitim hedefleri ve taahhütleri değerlendirilmiştir.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu, eğitim konusunu ayrı bir başlık olarak ele almakla birlikte eğitimin hedefi konusunda görüş açıklamamaktadır. MHP Seçim Beyannamesi'nde belirlenen eğitim hedefi "Türk milletine mensubiyetin gurur ve şuuruna sahip, demokrat, kültürlü ve inançlı nesillerin yetiştirilmesi" şeklinde özetlenebilir. MHP eğitim ortamları, teknolojileri ve yaşı ile ilgili konuları ele alırken de bu hedefini tekrar etmektedir. CHP Seçim Bildirgesi'nde eğitimin hedefi "Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, demokratik ve laik değerleri benimsemiş, insan hak ve özgürlüklerine saygılı yurttaş yetiştirmek" olarak belirlenmiştir. AKP Seçim Beyannamesi'nde ise eğitimin hedefi "temel becerilere sahip, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, çalışmayı ve üretmeyi bir erdem olarak benimsemiş bireyler yetiştirmek" olarak yer almaktadır. Eğitimin hedefi, Devletin bu ideolojik aygıtı nasıl kullanacağını göstergesi olduğundan büyük bir önem taşımaktadır. MHP milliyetçi ve inançlı nesiller yetiştirmeyi, CHP Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı yurttaş oluşturmayı, AKP ise çalışma ve üretmeyi erdem olarak benimsemiş bireyler yetiştirmeyi tercih etmektedir. Çocuk hakları ile bağdaşmayacak olan bu siyasi tercihler eğitim sistemimiz hakkındaki kaygıları destekleyici niteliktedir. Bunun yanında MHP'nin demokratisi, CHP'nin insan hak ve özgürlüklerine saygılı olmaya vurgu yapması, AKP'nin ise genel olarak eğitimin hedefini daha çok bireyin kapasitesini geliştirmek üzerinden tarif etmesi eğitimin hedeflerinin yeniden yapılandırılması bakımından ümit vermektedir. Ancak şunu söylemek mümkündür ki; incelenen beyannamelerin hiçbirinde eğitimin hedefi çocuk hakları ile tam olarak uyumlu biçimde tarif edilmemektedir.

Eğitimde fırsat eşitliği ve parasız eğitim konusu tüm partilerin birleştiği hedeflerdir. AKP, parasız eğitim kapsamında çocuklara sunulan burslar ve yatılı okuma imkanlarını arttırmayı ve ücretsiz kitap uygulamasına devam etmeyi taahhüt etmektedir. CHP, eğitim hizmetlerini tam gün ve ücretsiz şekilde sunmayı, her kademede öğrenci başına yapılan kamu eğitim harcamalarını arttırmayı, aile sigortası kapsamında okula devam eden tüm çocuklara her ay nakit eğitim desteği ile her ders yılı başında kitap ve kırtasiye desteği sağlamayı taahhüt etmektedir. Blok, eğitimi her kademesi ücretsiz bir kamu hizmeti haline getirmeyi, ihtiyacı olan bütün öğrencilere karşılıksız öğrenim bursu sağlamayı, ailelerden ve öğrencilerden harç, katkı payı, masraf, bağış ve benzeri isimler altında para tahsiline son vermeyi taahhüt etmektedir. MHP ise eğitim ve öğretimde imkan ve fırsat eşitliği sağlamayı taahhüt etmektedir. Bu taahhütlerin önemi, hala önemli bir problem olan parasız eğitimin hakkının güvence

altına alma ihtiyacının büyüklüğünü öne çıkarmasıdır. Bu nedenle takipçisi olunması gereken en önemli taahhütler bu alanda toplanmaktadır.

Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması da Blok hariç tüm beyannamelerde yer almaktadır. CHP **zorunlu eğitimin** 18 yaşına kadar genişletilmesini, MHP ise 9 yıla çıkmasını öngörmektedir.

Eğitimcilere ilişkin hedefler, AKP ve CHP tarafından farklı yaklaşımlar ile ele alınmıştır. CHP “her kademede yeterli sayıda ve nitelikli öğretmen” hedefinden bahsederken; AKP “yetenekli öğretmenlerin dezavantajlı bölgelerde görevlendirilmesini sağlayacak teşvikler sağlama” hedefini ortaya koymaktadır. CHP’nin yaklaşımı kapsayıcı özelliği ile öne çıkarken, AKP’nin yaklaşımı pozitif ayrımcılık ile bir sorunu çözmeye yönelik kısa vadeli bir öneri içermektedir. Sorunun kalıcı çözümü için her iki yaklaşımın birleştirilmesi gerekecektir.

İlköğretimde **sınıf mevcutlarının** azaltılması, **tam gün** esasına geçilmesi, **okula erişim** sorunun çözülmesi ufak farklılıklar ile benzer şekilde bütün beyannamelerde yer alan hedefler arasındadır. Blok sınıf mevcudunu 24 öğrenciye, MHP 30 öğrencinin altına, AKP ise 30 öğrenciye indirmeyi taahhüt etmektedir. **Okulların fiziksel koşullarının** ve alt yapılarının iyileştirilmesi de AKP, CHP ve MHP’nin hedefleri arasında yer almaktadır.

Eğitim dili konusunda açıkça görüş bildiren partilerden MHP, eğitim dilinin Türkçe olacağını bildirerek çocuk haklarına aykırı bir yaklaşımı benimsemektedir. Blok ise anadilde eğitimi herkes için bir hak olarak kabul etmeyi, eğitimin tüm aşamalarında resmi dil olan Türkçe’nin öğretilmesinin yanında anadilde eğitim görme imkanı sağlamayı taahhüt etmektedir. CHP talep edene anadilde öğretim sağlamayı taahhüt etmektedir. AKP ise, eğitim bölümünde anadilde öğretim ile ilgili özel bir hedeften bahsetmemektedir.

Meslek eğitimi, MHP; CHP ve AKP Beyannamelerinin ortaklaştığı konulardan bir diğeridir. AKP bu alanda somut bir hedef ortaya koyarak, meslek eğitiminin orta öğretim içindeki payını %65’e çıkarmayı taahhüt etmektedir. CHP buna ek olarak **yaşam becerileri eğitimi** ve **telafi eğitimi** gibi eğitim programlarının yaygınlaştırılmasını taahhüt etmektedir ki, bunlardan yaşam becerileri eğitimi çocuğun güçlendirilmesi, telafi eğitimi ise çeşitli nedenler ile eğitim sistemi dışında kalmış çocukların eğitim sistemine dahil edilebilmesi için çok önemli programlardır.

Sınav sisteminin değiştirilmesi ise muhalefetin çalışma konuları içerisinde yer almaktadır. MHP, CHP ve Blok, sınav sisteminin değiştirilmesi ihtiyacını ortaya koymakta ve buna yönelik öneriler sunmaktadır. Blok, gençleri sınav merkezli değerlendirme sisteminden kurtarmayı taahhüt etmektedir. MHP, sınav sistemlerini örgün eğitim programlarına paralel hale getirmeyi ve dershanelerin ilk ve orta öğretim kurumlarının işlevlerini üstlenmesini önlemeyi taahhüt etmektedir. CHP ise, sınav sistemini yeniden düzenlemeyi, SBS’yi hemen, üniversite sınavını ise aşamalı olarak kaldırmayı taahhüt etmektedir.

AKP, **eğitimde kalitenin** artırılmasının okul başarısına yansımaları PISA testi üzerinden ölçmekte ve ortalama puanlarda ilk 10’a girmeyi taahhüt etmektedir. CHP ise iki ölçüt kullanmakta ve temel yeterlik düzeyinin altındaki çocuk oranının %15’in altına düşürülmesini ve PISA ortalama puanlarında

OECD ülkeleri ortalamalarının üzerine çıkılmasını hedeflemektedir. Türkiye PISA testinde 2009 yılında 30 OECD ülkesi arasında 29. sırada yer almıştır.

CHP ve Blok, **YÖK**'ü kaldırmayı ve üniversiteleri özerk, demokratik yapıya ve evrensel değerlere sahip bağımsız kurumlar haline getirmeyi taahhüt etmektedir. AKP ise YÖK'ü yeniden yapılandırarak Yüksek Öğretim Kalite Ajansı kurmayı taahhüt etmektedir. Blok ayrıca eğitim hizmetlerini özerk bölge meclislerine bağılı olarak yürütmeyi taahhüt ederek, yapısal bir değişiklik önermektedir.

Sağlık:

Sağlık konusu, bütün partilerin gündeminde yer almaktadır. Genel sağlık sistemi ile ilgili öneriler çocukları da etkileyecek olmakla birlikte burada çocuğun sistem içerisinde özel ihtiyaçları ile görünürlüğüne dikkat çekmek amacıyla sadece çocuğa özgü öneriler üzerinde durulacaktır. Bu alanda sadece AKP ve CHP'nin taahhütleri bulunmaktadır.

AKP, sağlık sisteminde yapmayı taahhüt ettikleri ile çocuk koruma sistemini ilgilendiren çok önemli bir model önerisi getirmektedir. Sağlık hizmetlerinde hamilelikten itibaren çocuğun **sağlığının takibini** sağlama taahhüdü, hem çocuğun sağlıklı gelişiminin desteklenmesini hem de çocuğa yönelik tehlikelerin çocuğa zarar vermeden fark edilip önlenmesini sağlayacak sistemin bir unsuru olarak çok önemlidir. Nitekim, bu taahhüdün hemen arkasından çocuk koruma sisteminin; önleyici mekanizma ve uygulamalara sahip, risk takibi ve **erken uyarı sistemini** içeren bir yapıya kavuşturulması taahhüdü gelmektedir. Bu taahhütlerin çocuk koruma sisteminin geneli açısından ele alınması, sağlık sektörü dışında benzer yenilikleri gerektiren eğitim, yerel yönetim hizmetleri ve sosyal hizmet sektörlerinin de ele alınmasını sağlayabilir.

Ücretsiz ve kaliteli sağlık hizmeti, tüm partilerin taahhütleri arasında yer almakla birlikte, CHP özel olarak çocuklar için ücretsiz ve kaliteli sağlık hizmetinden bahseden tek partidir. CHP'nin bu alandaki diğer taahhütleri de şunları içermektedir: (i) Kadın doğum ve çocuk hastalıkları **hastanelerinin** sayısı ve kalitesinin artırılması; (ii) Anne ve bebek sağlığı ile ilgili yoğun **bilgilendirme kampanyaları** düzenlenmesi; (iii) **Bebek ölümlerinin** engellenmesi amacıyla bebek sağlığı konularında bilinçlendirme çalışmaları yapılması; (iv) Ücretsiz periyodik **aşılama** kampanyasında % 100'lük gerçekleşme sağlanması; (v) Tüm çocukların yeterli ve dengeli **beslenebilmesi** ve güvenli gıdaya erişebilmesi; (vi) Tüm büyük **işletmelerde** birinci basamak sağlık hizmeti ünitesi, kreş ve emzirme odası oluşturulması. Bu taahhütler, yaşama ve gelişme hakkının bir parçası olan sağlık ve tıbbi bakımından yararlanma hakkının temel unsurlarını sağlamayı içermektedir. Ancak korunma hakkını ilgilendiren sağlık hizmetleri konusuna özel olarak yer verilmemesi bir eksikliklerdir.

Çocuk ruh sağlığı hizmetleri ise çocuğa yönelik sağlık hizmetleri kapsamında her iki partinin beyannamesinde de yeterli yer bulamamıştır.

Korunma:

Seçim beyannamelerinin çocuğa genel yaklaşımı, çocuk koruma sisteminin ele alınışını da belirlemektedir.

Blok sadece ciddi risk altındaki çocukları ele almakta ve **sokak çocukları ve kimsesiz çocukların** yaşam koşullarını düzeltmek için barınma, eğitim, rehberlik ve sağlık hizmetleri alabilecekleri merkezler oluşturmayı taahhüt etmektedir. Bir diğer çalışma alanı olarak da **çocuk işçiliğine** ve çocuk emeğinin sömürülmesine son verilmesi belirlenmiştir.

Çocuğun korunması için **ailenin desteklenmesi**, AKP, CHP ve MHP'nin ortak yaklaşımıdır. Bu yaklaşım aynı zamanda ÇHS 18. ve 19. maddeleri ile düzenlenen çocuğun ailesi içinde ve ailesine karşı korunma hakkının özü ile uyumlu bir yaklaşımdır.

MHP bu yaklaşıma dayalı olarak, kurum bakımının en önemli sorunlarından biri olan ve aynı zamanda da çocuk haklarına aykırı olan ekonomik yoksunluk sebebiyle kurum bakımına alma uygulamasına son vermeyi taahhüt etmektedir. Buna göre; "0-12 yaşları arasındaki çocuklarının, korunma altına alınmadan, kreş ve çocuk kulübü gibi gündüzlü bakım hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaları sağlanacak"tır. MHP Seçim Beyannamesi, çocuk koruma alanında ihmal ve istismara dikkat eden bir yaklaşıma sahiptir. Çocukların ailelerinden gelenler de dahil her türlü **hak ihlaline** karşı korunacağı bildirildikten sonra çocuğun (i) şiddet, cinsellik ve istismar içeren, madde bağımlılığını ve sigara kullanımını özendirilen zararlı yayınlara karşı korunması; (ii) zorla çalıştırma, dilendirme, kapkaç yaptırma, terör eylemlerinde kullanma gibi gayri ahlaki ve yasa dışı baskılara karşı korunması; (iii) şiddete maruz kalmaktan korunması gibi özel durumlar da özel olarak öngörülmektedir. Bu çerçevede çocuğa karşı işlenen suçlarda cezaların arttırılması ve zamanaşımına uğramasının önlenmesi de taahhütler arasında yer almaktadır. Koruma konusunda bu beyannamenin önemli taahhütlerinden biri de **aile bakımından yoksun çocuklar** için alternatif bakım modellerinin geliştirilmesidir. Bu çocuk koruma alanında bütün dünyanın üzerinde durduğu önemli bir alandır.

AKP Seçim Beyannamesi'nde; çocuk koruma alanına ilişkin yapısal değişim öneren "erken uyarı sistemi" sağlık bölümünde yer alınca, koruma sistemine ilişkin yaklaşım mevcut hizmetlerin güçlendirilmesi ile sınırlı kalmıştır. Çocuğun aile içinde korunması amacıyla ailenin desteklenmesi taahhüdünü ilgilendiren bazı öneriler çocuk korumayı güçlendirici niteliktedir: (i) Ana-baba okulları ve aile danışma merkezlerinin yaygınlaştırılması; (ii) Sosyal hizmet rehabilitasyon merkezlerinin taşıt kullanmadan ulaşılabilecek hale getirilmesi; (iii) Aile sosyal destek programlarının geliştirilmesi; (iv) Çocuklu annelere stüdyo ev olanağı sunulması; (v) Ailenin bütünlüğünün korunması amacıyla konut, eğitim, sosyal güvenlik ve gelir dağılımı politikalarının birbirini tamamlayıcı politikalar olması ve aile ile ilgili kurumların tek çatı altında toplanması; (vi) Çocukların yoksulluk ve yoksunluk nedeniyle kötü koşullarda olmalarını engellemek için ailelere ekonomik destek sunulması. Beyannamenin çocuğu bir birey olarak görmemesinin en önemli yansıması burada görülmektedir. Bu politikaların amacı; doğrudan çocuğun refahını sağlamak değil, aileyi güçlü kılarak dolayısıyla çocuğa iyi bir yaşam olanağı sunmaktır. Aile yanında bakımı güçlendirmek için halihazırda kurum bakımında olan çocukların **aileye dönüş** desteği ile evlerine döndürülmesi de önümüzdeki dönemin hedefleri arasındadır (bu programa dahil olan çocuk sayısının 2014 yılı sonu itibarıyla 45.000 olması beklenmektedir). Risk altındaki çocuklar için **danışma hatları** oluşturulması, **sosyal hizmetlerde** çocuk konusunda ihtisaslaşma sağlanması, koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetlerinin yaygınlaştırılması mevcut hizmetleri iyileştirmeye yönelik olan hedefler arasındadır. Bunlar çocuk koruma sisteminde zaten var olan hizmetleri güçlendirmeye yönelik olmakla birlikte aynı zamanda çocuk koruma alanında ihtiyaç duyulan konuları da ilgilendirdiği için üzerinde dikkatle durulması gereken taahhütlerdir. Ancak

kurum bakımı hizmetlerinde ortaya konan 2014 yılı sonuna kadar 25 sevgi evi sitesi, 2015 yılı sonuna kadar 17 Koruma Bakım Rehabilitasyon Merkezi kurma hedefleri, risk altında olan ve özel programlara ihtiyaç duyan çocuklara yönelik hizmetlerin önümüzdeki dönemde de yeterli hale getirilemeyeceğini ortaya koyduğu için kaygı vericidir.

CHP Seçim Beyannamesinde çocuk koruma asıl olarak “aile sigortası” projesi üzerine inşa edilmektedir. Bu önleme esaslı bir yaklaşım olması bakımından çok önemli olmakla birlikte, bu çalışmanın heyecanı ile risk altındakilerin ihtiyaçlarının gözardı edilmesi riskini taşımaktadır. Önlemeye yönelik olarak üç temel öneri bulunmaktadır: (1) Aile sigortası kapsamında her aileye, çocuk başına 45-100 TL olmak üzere **nakit ve sosyal destek** sağlamak ve doğumda yarım altın ve bebekler için bez ve mama yardımı yapmak; (2) **Yaşamsal çocuk hizmetlerini** (beslenme, sağlık, eğitim, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişim) her çocuk için ulaşılabilir hale getirmek; (3) Anneler ve çocuklar için en iyi insani şartların sağlanmasını hedefleyen ve çocukların sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimi için büyük önemi olan oyuncaklar ve oyun alanları bulunan **çocuk merkezlerinde**, temel sağlık ve bakım hizmetlerini ücretsiz olarak vermek ve ailelere rehberlik hizmetleri sunmak. Yerel yönetimler ile çocuğa yönelik hizmetlerin birlikte ele alınması Türkiye için hem önemli bir ihtiyaç hem de yeni bir yaklaşımdır. CHP Bildirgesi'nin “**şehirlerin** çocukların öncelik ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak düzenlemesi sağlanacak” taahhüdü bu bakımdan önemlidir. CHP risk hallerinden sadece **çocuk işçiliğine** değinmekte ve ailelere insanca yaşamaya yeterli gelir sağlanmasıyla çocuk işçiliğini önlemeyi taahhüt etmektedir. Baştan da belirtildiği üzere, önleme odaklı yeni yaklaşımın heyecanı risk altındaki çocukların ihtiyaçlarının arka planda kalmasına neden olmaktadır. Bu korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar bakımından tehlikeli bir yaklaşımdır. Bu nedenle bildirgenin bu eksikliğine dikkat çekmek gerekmektedir.